

INFORMIRANOST I POVJERENJE U IZVORE INFORMACIJA O TERMINALU ZA UKAPLJENI PRIRODNI PLIN (LNG)

Zdenka Damjanić
Ekonomski fakultet u Zagrebu

Ekonomski fakultet u Zagrebu
Trg J. F. Kennedyja 6
10000 Zagreb
e-mail: zdamjanic@efzg.hr

Sažetak

Članak donosi rezultate empirijskog istraživanja o informiranosti lokalnog stanovništva o projektu izgradnje terminala za ukapljeni prirodni plin (LNG) pored naselja Omišalj na otoku Krku, koji je izazvao različite reakcije javnosti. Autorica polazi od teze da je za izgradnju takvih ekološki rizičnih objekata nužno sudjelovanje lokalnog stanovništva koje mora biti pravodobno i istinito informirano.

Istraživanje je provedeno na slučajnom uzorku (N=240; 2006) na području više naselja na Krku i nekoliko naselja na obali Koarnerskog zaljeva koja gravitiraju LNG lokaciji. U obradi rezultata primijenjene su tehnike univarijatne, bivarijatne i multivarijatne statistike.

Rezultati su pokazali da je svega 7,9% ispitanika «potpuno» informirano a ostali «djelomično» ili «uopće nisu». Najslabije su informirani iz izvora vlasti (lokalnih i državnih), vladajuće i oporbenih stranaka. Najbolje su informirani od ekološke udruge, prijatelja i znanaca, te masovnih medija.

Najviše povjerenje u izvore informacija imaju u ekološke udruge, stručnjake i lokalna sredstva informiranja, a najmanje vjeruju političkim strankama, ministarstvima i investitorima.

Značajno više su informirani ispitanici muškog spola, između 31 i 65 godina starosti, bave se samostalnom privrednom djelatnosti, najduže borave u mjestu stanovanja, imućniji su i stanovnici su otoka Krka.

Ključne riječi: ekološki rizici, razina informiranja, povjerenje u izvore informiranja, terminal za ukapljeni prirodni plin (LNG)

I. UVOD

1. Globalizacija i rizici

Planirana izgradnja energetskog postrojenja LNG terminala (*liquefied natural gas*) u Omišlju na otoku Krku izazvala je različita mišljenja u javnosti, osobito među lokalnim stanovnicima, ponajprije o njegovim mogućim rizičnim ekološkim posljedicama. Ne ulazeći u pitanje samoga projekta LNG istražili smo neke aspekte informiranosti lokalnog stanovništva: izvora informacija i povjerenja u izvore informiranja o namjeri izgradnje takvog energetskog objekta imajući u vidu činjenicu da su energetski objekti u blizini naselja rizični ili opasni po okolinu tj. po ljude i prirodu, a katkad je upitna i njihova ekonomska isplativost.

Ranija istraživanja u najrazvijenijim industrijskim zemljama rezultirala su trima različitim reakcijama stanovništva na izgradnju takvih objekata. To su *adaptacija* na promjenu, jače ili slabije izraženo *odbijanje* ili naprosto *prihvatanje* promjene (Čaldarović,

2003). Ukazivalo se na društveni karakter kriterija razvoja, te na socijalnu cijenu koju je potrebno platiti da bi se dosadašnji progres mogao nesmetano slijediti. U užem smislu postavlja se problem društvenih kriterija kojima je moguće mjeriti različite stupnjeve rizika do kojih dolazi uvođenjem novih energetske postrojenja. S tim u vezi postavlja se pitanje koji stupanj rizika su društvo i populacija spremni prihvatiti. Analizirajući sociološke pojmove modernizacije i postmodernizacije jedan dio društvenih teoretičara sociologa govori da pokretač društvenih promjena postaju sporedne pojave. Industrijsko društvo ne rastače se klasnom borbom već modernizacijom čitavog svijeta. Industrijska dinamika omogućava prijelaz u novo društvo bez revolucionarnih potresa mimo političkih rasprava i odluka u parlamentima i vladama. Upravo ekološko pitanje je model na kojem se razmatra takav prijelaz, budući da ono upravo i nastaje apstrahiranjem industrijskog društva zbog nekontroliranog gospodarskog rasta. Ukoliko težimo samo gospodarskom rastu, a ne obraćamo pozornost na ekološke posljedice, time zaoštavamo ekološku krizu, ne uvijek u svijesti ljudi, u javnosti (Beck, 1996).

Rizik kao sociološki problem našao se u središtu pozornosti iz nekoliko razloga; razvoj znanosti i tehnologije stvorio je nove rizične situacije koje se razlikuju od onih iz ranijih razdoblja. Upravljanje rizikom osnovno je obilježje globalnog porotka. Ovi rizici ne prave razlike između nacionalnosti, bogatstva ili društvenog porijekla; oni su potencijalna prijetnja svim ljudskim društvima. Industrijske zemlje trenutno imaju oko jednu petinu svjetskog stanovništva, a odgovorne su za više od 75% emisije plinova koji zagađuju atmosferu i ubrzavaju globalno zagrijavanje. Osoba u razvijenom svijetu troši prirodne resurse po stopi koja je deset puta veća od one u manje razvijenim zemljama. Smatra se da siromaštvo i teški ekonomski uvjeti doprinose onim aktivnostima koji vode ekološkoj šteti u nerazvijenim i manje razvijenim zemljama budući da ljudi nemaju drugog izbora nego da u najvećoj mogućoj mjeri koriste raspoložive lokalne resurse. Održivi razvoj kao ideja po kojoj bi ekonomski rast trebao biti takav da dovede do ponovnog iskorištavanja, tj. prerade prirodnih resursa, a ne do njihovog osiromašenja, ne može se promatrati odvojeno od globalnih nejednakosti pa zato okoliš predmet je interesa sociologa. Ekološka kriza i razbuktavanje «ekološke groznice» od početka sedamdesetih godina (Giddens, 1994) po tvrdnjama nekih autora utjecala je i na oblikovanje «sociologije globalizacije» sa konstatacijom da smjerovi i impulsi razvoja nadilaze zemljopisna ograničenja, te da su socijalni akteri u planetarnom okviru toga sve više svjesni. Globalizacija definirana kao intenzifikacija svjetskih društvenih odnosa koji udaljena mjesta povezuju na takav način da je lokalno događanje uvjetovano zbivanjima što se događaju miljama daleko i obrnuto. To je dijalektički proces u kojemu je lokalna mijena istodobno dio globalizacije i proširenje socijalnih veza kroz prostor i vrijeme (Giddens, 1990). Komunikacija je zamjena za progres koji je dominirao, a tržište univerzalna paradigma koja počinje zamjenjivati zakone prirode. Globalizacijski proces u ekonomiji izražen je kao tendencija liberalizacije, u politici kao tendencija demokratizacije, a u kulturi predstavlja univerzalizaciju koja predstavlja kulturu globalne epohe (Waters, 1995).

Najvažnijim uzrokom globalizacije Giddens (2007) smatra razvoj informacijske i komunikacijske tehnologije koje su povećale brzinu i obujam interakcija u svjetskim razmjerima. Došlo je do transformacije opsega i intenziteta telekomunikacijskih veza, a širenje komunikacijskih satelita koje je započelo šezdesetih godina omogućilo je mrežu od preko dvjesto satelita koji prenose informacije u svijet. Novi oblici tehnologije olakšavaju «kompresiju» vremena i prostora. Globalizacija stvara bestežinsku ekonomiju zasnovanu na informacijama. Mnogi aspekti ekonomije funkcioniraju kroz mreže koje nisu nacionalno ograničene, već preokračuju granice (Castells, 1996). Među uzrocima sve veće globalizacije Giddens (2007) navodi i pad komunizma koji je po njemu i rezultat same globalizacije budući da centralistički planirane komunističke privrede i ideološka kontrola političkih vlasti nije mogla opstati u doba globalnih medija i elektronski integrirane svjetske ekonomije. Posljedice globalizacije kao nezavršenog procesa koji je kontradiktoran i proizvodi posljedice koje je teško predvidjeti i kontrolirati rađaju nove oblike rizika koji za razliku od nekadašnjih rizika čiji su uzroci bili utvrđeni, a posljedice poznate, nisu predvidljivi. Danas se suočavamo sa različitim tipovima proizvedenih rizika kao utjecajima tehnologije na prirodu. Može se govoriti o globalnom «rizičnom» društvu čiji rizici nisu prostorno i vremenski ili društveno ograničeni, pa tako pogađaju sve zemlje i sve društvene klase sa globalnim, a ne samo individualnim posljedicama. Mnogi oblici proizvedenih rizika, primjerice onih koji se tiču ljudskog zdravlja i životne sredine nadilaze nacionalne granice i nalaze se izvan utjecaja postojećih političkih struktura (Beck, 1995). Giddens (2007) smatra da pojedinačne vlade nisu u stanju izboriti se s transnacionalnim problemima, pa se pojavljuje potreba za novim oblicima globalnog upravljanja. U tom procesu stvara se informacijski poredak omogućen međunarodnim karakterom modernih komunikacija koje omogućuju globalizaciju i moć Interneta koji se nalazi u središtu komunikacijske revolucije. Masovni mediji u komunikaciji dio su globalizacije, a obuhvaćaju brojne različite forme poput televizije, novina, filmova, časopisa, radija, reklamnih oglasa itd. Nazivaju se masovnim jer dopiru do publike koja obuhvaća izrazito veliki broj ljudi. Masovne komunikacije poput novina ili televizije imaju značajan utjecaj na stvaranje i kreiranje javnog mišljenja, ne samo zato što utječu na stavove na specifičan način, nego i zato što predstavljaju instrumente pristupa znanju od kojeg zavisi veliki broj društvenih aktivnosti. Novine su bile glavno sredstvo priopćavanja, brzih i kratkih informacija razumljivih svima. Međutim, njihov utjecaj smanjen je pojavom radija, filma i televizije.¹

¹ Giddens (2007) navodi da je u V. Britaniji od početka 80-ih godina 20. stoljeća broj ljudi koji čitaju novine u stalnom opadanju. Među muškarcima postotak je opao sa 86% 1982. godine na 60% u periodu između 1998. i 1999. godine. Čitalačku publiku novina čine u manjem postotku žene čiji postotak pokazuje opadanje sa 68 na 51%.

2. Informiranje i javno mnijenje

Istraživanje homogenizacije i raznolikosti kultura veoma je zahtjevno pitanje i seže Analizirajući razvoj medija od ranog 18. stoljeća do danas kroz pojavu i propadanje *javne sfere* J. Habermas (1969) definirao je pojam javne sfere, javnosti kao arene u kojoj se odvija javna polemika i formiraju mišljenja o pitanjima od općeg značaja. Pojavu javne sfere locirao je prvi puta u salonima i kavanama Londona, Pariza i ostalim europskih gradova. Demokratska diskusija u modernim društvima po mišljenju Habermasa onemogućena je širenjem masovnih medija i masovne zabave, pa je javna sfera na neki način prevara, budući da se politika odvija po unaprijed poznatim pravilima u parlamentu i medijima, a komercijalni interesi imaju prednost pred javnim interesima. Formiranje «javnog mijenja» ne odvija se samo na osnovu otvorene racionalne diskusije već putem manipulacija i kontrole kao primjerice reklamiranje.

Na značajnu uloga medija od najranijih oblika tiska pa sve do elektronske komunikacije upozorio je Thompson tvrdeći da su mediji imali odlučujuću ulogu u razvoju institucija (Thompson, 1995). Oni su u bliskoj vezi sa utjecajem ideologije u društvu. Po svojoj definiciji ideologija se odnosi na utjecaj ideja, na vjerovanje i ponašanje ljudi.² Masovni mediji uključuju ne samo vijesti već i razne druge programske sadržaje i žanrove znatno šire domet ideologije u suvremenim društvima, dosežu do masovne publike na bazi kvazi interakcije budući da publika nije u stanju direktno odgovoriti na poruku, direktno utječu na informacije u javnoj sferi. Globalizacija medija stavila je u prvi plan «horizontalne» oblike komunikacije za razliku od tradicionalnih medijskih oblika u kojima se komunikacija odvijala «vertikalno» unutar granica nacionalnih država. Zahvaljujući novim regulacijskim okvirima, vlasničkim politikama, komunikacije i mediji proširili su se izvan granica pojedinih zemalja i tvore novi informacijski poredak koji se razvija neravnomjerno i tako odražava podjele između razvijenih i manje razvijenih zemlja svijeta (Giddens, 2001).

3. Ekološka informiranost

Ekološka informiranost najslabije razvijeno područje socijalnih istraživanja. Problem dosadašnjih istraživanja je u nedostatku konceptualizacije i nepostojanju jasne definicije predmeta mjerenja, pa se tako ekološka informiranost uglavnom reducira na poznavanje aktualnih ekoloških pojmova i aktualnih slučajeva zagađivanja okoliša, dok se drugi aspekti te problematike zanemaruju. Mjerenje stavova i ponašanja bazirano je na općenitim i specifičnim skalama i indeksima čije su

² Pojam ideologije stvoren je u Francuskoj krajem 18. stoljeća i podrazumijeva znanost o idejama, dok je primjerice Marx smatrao ideologiju za «lažnu svijest». Vladajuće društvene grupe imaju moć u kontroli vladajućih ideja koje cirkuliraju u društvu tako da pomoću njih opravdavaju svoj položaj. Marxov pristup smatra se kritičkom koncepcijom ideologije, te joj neki teoretičari daju prednost pred neutralnim pristupom jer povezuje ideologiju sa moći u smislu da se ideje koriste da bi se prikrili, opravdali ili legitimirali interesi vladajuće grupe u društvenom poretku.

metrijske karakteristike solidno provjerene za razliku od konceptualnih temelja i metrijskih karakteristika instrumenata za mjerenje informiranosti koji su još uvijek predmetom diskusije (Kufrin, 2003).

Veći broj pitanja koji je u vezi sa zaštitom čovjekova okoliša usko je povezan sa rizikom jer se ta pitanja javljaju kao posljedica širenja znanosti i tehnologije. Dovedena je u pitanje ravnoteža između potencijalnih koristi i moguće katastrofe. Budući da živimo u globalnom rizičnom društvu suočavamo se i sa rizicima po našu sigurnost uključivo i ekološke rizike (Giddens, 2001). Upravo zbog toga pojavljuju se koncepti «eko-efikasnosti» i «ekološke modernizacije». Uporaba eko-efikasnih tehnologija utječe na oblik gospodarskog razvoja koji sublimira udruživanje gospodarskog rasta sa pozitivnim politikama zaštite čovjekova okoliša.

Hrvatska kao tranzicijska zemlja obilježena je specifičnostima koje se odnose na, s jedne strane potiskivanje predmodernog koncepta razvoja, s druge strane nestanak ideoloških obilježja socijalističkog sustava, a s treće strane ratnih okolnosti koje su ostavile svoje posljedice. Recentna sociološka istraživanja polaze od pretpostavke da je «danas pitanje konkretnog razvoja kao modernizacijskog procesa ključno pitanje perspektiva hrvatskog društva u europskom i svjetskom kontekstu». Pri tome se modernizacija shvaća s jedne strane, kao problem re/demokratizacije društva, kao modernizacija socijalnih i političkih institucija, a s druge strane, na problematiku tehnološke modernizacije na području organizacije proizvodnje i informatizacije društva. Pri tom razvojne perspektive ovise o objektivnim egzogenim promjenama i o vrijednosnom konsenzusu tj., endogenim promjenama (Cifrić, 1996). Promjene vrijednosnih modela dovode do potreba stvaranja vrijednosti zaštite prirode i okoliša tim više što se razvoj moderne Europe ne može uspješno odvijati ukoliko postoje potencijalna krizna žarišta na ekološkom planu.

Teoretičari upozoravaju da je potrebna uspostava kontrole nad ekonomskim procesima koji više kontroliraju nas nego mi njih. Jedan od načina da se uspostavi veća kontrola nad utjecajem kapitala na društvo je inzistiranje na razvoju javne sfere. Prema Habermasu (1969) javna sfera je u suštini okvir demokracije, demokratske procedure i uključivanje lokalnih grupacija i udruženja građana kao civilnog društva u politički život. Moderni mediji komunikacije i informiranja koje su najviše kritizirali postmodernisti (Baudrillard, 1983) konstatirajući da dolazi do simulacije simulakre na način da najveći dio svijeta u kojem živimo postaje vrsta prividnog univerzuma u kojem reagiramo na slike s medija, a ne na stvarne ličnosti ili mjesta, pa se radi o «rastvaranju životu TV». Dok «staro» industrijsko društvo nestaje, zamjenjuje ga «rizično društvo», a upravljanje rizikom osnovno je obilježje globalnog sistema (Beck, 1996). Beck smatra da odgovornost za upravljanje rizikom ne može biti prepuštena samo političarima i znanstvenicima, već bi trebalo uključiti i ostale grupe građana koji se pojavljuju u novim oblicima aktivnosti grupa i udruženja koji djeluju izvan formalnih mehanizama demokratske politike; primjerice grupe za zaštitu čovjekova okoliša. Iako djeluju u području subpolitike one mogu imati veliki utjecaj na uobičajene političke organizme pa tako odgovornost za čovjekov okoliš. Informacijsko društvo koje odlikuje mrežna ekonomija, pomoću

informacijske tehnologije kako zaključuje Castells (1996) može biti sredstvo obnove zajednice i prijenosa vlasti na lokalni nivo u čemu je poznati primjer Finske gdje svi obrazovani građani imaju pristup Internetu i gotovo svi stanovnici su kompjuterski pismeni.

U literaturi o istraživanjima ekološke informiranosti (Kuftrin, 2003) primijećen je nedostatak razvoja instrumenta pomoću kojeg bi se objektivno mjerila ekološka informiranost. Čak i istraživanja kao što se Eurobarometar istraživanja (EB) koja provode najopsežniji program istraživanja javnog mijenja i redovito prate ekološku problematiku kroz neke ekološke varijable, podatke o ekološkoj informiranosti svode na samoprocjenu ispitanika o tome koliko se smatraju informiranima o globalnim ili lokalnim ekološkim problemima i akcidentima, koliku važnost pridaju pojedinim izvorima informiranja o okolišu ili koliko je njihovo povjerenje u informacije različitog karaktera i slično. Iako se može prihvatiti kritika da ovakav tip istraživanja ne može nadomjestiti odgovarajući instrument za objektivno mjerenje ekološke informiranosti moramo napomenuti da su istraživanja koja izražavaju stavove i vlastitu procjenu o informiranosti o pojedinim ekološkim problemima značajna, jer prije svega upućuju na opće stanje informiranosti građana u društvu, pa time i na razvoj demokracije, te ukazuju na aktualne probleme javnog i političkog života na državnoj i lokalnoj razini.

4. Dosadašnja istraživanja uloge javnosti u odlukama o energetske postrojenjima

Sociološki orijentirano razmatranje odnosa energije i društva bavi se strukturiranim reakcijama stanovništva spram pojedinih uvedenih promjena u okolici uzrokovanim novim energetske postrojenjima. Problem sudjelovanja javnosti u procesima donošenja odluka o energetske budućnosti pokazuje da oblici participacije javnosti u donošenju takvih odluka nisu mogli predstavljati nikakve primjere stvarne participacije jer su se zasnivali na nedovoljnoj informiranosti i motiviranosti stanovništva da sudjeluje u procesima donošenja odluka. Najčešće primjenjivana procedura u procesima donošenja odluka oko prihvaćanja ili odbijanja pojedinih energetske izvora svodila se na raspravu o perifernim pitanjima, dok su glavna pitanja bila već riješena i isključena iz javne rasprave.

Fiktivno sudjelovanje javnosti u donošenju odluka o energetske postrojenjima dovelo je prema istraživačima do porasta društvene anksioznosti (Slovic i Fischhoff, 1983), porasta nevjericice i straha od tehnologije, kao i do raznorolikih oblika opsjednutosti rizicima. Primijećeno je i iracionalno rasuđivanje tj. pokušaj objektiviranja mogućih rizika, i proces stvaranja prevelikog povjerenja prema nekim rizičnim elementima svakodnevice što je u osnovi tehnika kojom se pokušava ignorirati opasnost.

Sociološka istraživanja o odnosu energije i društva u Hrvatskoj su provedena unazad dvadesetak godina, pa se tako prve teorijske rasprave pojavljuju 1982. godine u tematskom broju časopisa «Revija za sociologiju». Kritički intonirani

članci koji su problematizirali izgradnju energetske postrojenja Ina u Omišlju na otoku Krku objavljeni su 1975. godine u časopisu «Pitanja» pod nazivom «Razvoj, ali kakav?».³

Sociološka istraživanja koja su provedena od 1986. do 1994. godine od strane Zavoda za sociologiju Filozofskog fakulteta Zagreb (Cifrić, Čulig, Čaldarović i suradnici) bavila su se stavovima i mišljenjima o različitim aspektima energetske problematike u kontekstu percepcije globalnih ekoloških problema i strukturiranja ekološke svijesti. Odnos zaštite okoliša i razvoja energetske potencijala ispitan je istraživanjem iz 1989. godine kroz teme Razvoj energetske sektora, Potrebe Hrvatske za energijom, Utjecaj energetske sektora na lokalni razvoj, Procjena pojedinih tipova elektrana, Osobne reakcije na rizična postrojenja, NIMBY sindrom, Naknade lokalnom stanovništvu, Utjecaj različitih aktera na energetske politiku, Povjerenje u aktere, Procjena osobnih koristi i šteta od elektroenergetskih objekata itd.

Provedena su i primijenjena sociološka istraživanja koja su ispitivala stavove lokalnog stanovništva o nekim energetske postrojenjima.⁴ Istraživanje energetske problematike uglavnom je znanstveno orijentirano dok je konkretnih i primijenjenih istraživanja malo, što upućuje da su navedena istraživanja rezultat profesionalne orijentacije i senzibiliteta samih autora, a ne rezultat potrebe da se istraže važnost i stavovi javnosti u planiranju i razvoju energetske sektora i njihovo uključivanje u odluke o društvenom ekonomskom razvoju.

5. Informiranost i povjerenje u sredstva informiranja o LNG

U zemljama zapadne demokracije uobičajeno je da se o pitanjima izgradnje energetske objekata i njihovog smještanja u lokalni kontekst konzultiraju svi zainteresirani akteri na različitim razinama prije donošenja takvih odluka. Već je ranije konstatirano da je problem povjerenja u informacije i izvore informacija o ekološki rizičnim objektima koji ne moraju biti uistinu rizični, ali ih takvima stanovništvo može doživljavati, bio istraživani u radovima Čaldarović (1994, 1995, 1996). Informiranje najšire javnosti od ključne je važnosti pri uspostavljanju «klime povjerenja» u pravednu «distribuciju rizika i opasnosti» na teritorij unutar neke zajednice.

³ U tom tematskom bloku objavljena je stručna analiza sa ekonomskog i ekološkog stajališta o izgradnji energetske postrojenja koje je financirala hrvatska država, dok je učešće američkog partnera bilo minimalno, ali značajno po podjeli dobiti. Kritički intonirani tekstovi bili su odmah od strane državnog vrha zabranjeni, te je presuda suda naložila objavljivanje časopisa bez tog tematskog bloka. Kako je u to vrijeme socijalističkog samoupravljanja bilo jedinstvo gospodarskog i političkog sistema, takva odluka da se zaustavi informiranje javnosti o političkoj odluci izgradnje energetske postrojenja i njenim posljedicama bilo je u skladu sa tadašnjom praksom. Ono što je važno napomenuti je činjenica da autori tekstova, stručnjaci u državnoj kompaniji Ina, ako i uredništvo nisu snosili posljedice, tj. kritički intonirani tekst nije smatran za povredu poslovne tajne, etike, ili slično.

⁴ Detaljnije o navedenim istraživanjima i rezultatima vezanim uz energetske problematiku vidjeti u: Cifrić i Čulig, 1987; Cifrić, 1990a; Cifrić, 1990b; Čaldarović, 1991; Kufrin, 1992; Čaldarović, 1996; Cifrić et al., 1998.

Dosadašnja sociologijska istraživanja pokazala su da najšira javnost kod procjenjivanja opravdanosti «distribucije rizika i opasnosti» ipak ima potrebu za propitivanjem o tome trebaju li u Hrvatskoj postojati neki tipovi rizičnih objekata, te da u društvu inače već postoji nejednolika i nepravedna distribucija takvih objekata što rezultira nejednakostima u kvaliteti okoliša zbog izgrađenih energetske pogona koji su u blizini naseljenih mjesta. Opće je teorijsko polazište (Sandman, 1986) da je potrebno u najširoj javnosti oformiti i razviti svijest o tome da je zbog potrebe o energetske potencijalima svakog društva nejednakost distribucije nužna. Međutim, potrebno je zadobiti povjerenje javnosti; napore koje društvo ulaže u pokušaj da objektivnim metodama ustvrdi i podjednako raspodijeli opasnost i rizike po cijelom području neke zemlje. U tom smislu, povjerenje u izvore informiranja o rizičnim objektima ima veliku važnost, a smatra se da je povjerenje u izvore informiranja o izgradnji jednog energetske objekta na određenoj lokaciji samo dio općeg povjerenja, koje građani neke zemlje imaju u cjelokupan sustav informiranja o svim bitnim pitanjima, pa tako i o konkretnom pitanju izgradnje LNG objekta.

Pitanje gradnje terminala za ukapljeni prirodni plin (LNG, engl. liquefied natural gas) na hrvatskoj jadranskoj obali postalo je aktualno 2006. godine na valu najjasnije do sada demonstracije velike ovisnosti mnogih zemalja, pogotovo srednje Europe, uključujući Austriju, Češku, Slovačku i druge o uvozu plina iz i preko Rusije. U javnosti tih zemalja stvorena je percepcija da je trenutak kada treba što prije poduzeti korake kako bi se ovisnost o ruskom plinu smanjila alternativnim izvorima. Za srednjeeuropske zemlje jedan od načina alternativne opskrbe plinom mogao bi postati LNG čiji će transport doživjeti veliki zamah u idućih nekoliko godina. Današnju svjetsku LNG flotu čini prema nekim procjenama oko 180 tankera, a prema narudžbama u azijskim brodogradilištima, za iduće tri godine kapaciteti flote biti će gotovo udvostručeni. Isporučitelja LNG se može slobodno birati čime nestaju problemi granica različitih zemalja. Stoga je izgradnja LNG terminala u Hrvatskoj zbog duboko morskih luka i strateškog položaja veoma interesantna. Za izgradnju LNG terminala Hrvatskoj su potrebne investicije i prateća infrastruktura. Potrošnja plina koji sada uvozi jednim dijelom iz Rusije razmjerno je mala i iznosi 2,8 milijardi kubičnih metara godišnje. Oko 60% te potrošnje Hrvatska podmiruje sama, iz vlastitih izvora, a 40% rješava uvozom ruskog plina (Molak, 2005) Za budući LNG terminal predviđa se kapacitet koji nadmašuje ne samo hrvatske potrebe za uvozom plina, već višestruku i ukupnu hrvatsku godišnju proizvodnju. Za budući LNG terminal za što se Omišalj na Krku ističe kao najvjerojatnija lokacija predviđa se kapacitet od 10 bcm godišnje, što nadmašuje već višestruku i ukupnu hrvatsku godišnju potrošnju. Interes stranog investitora, kao i inozemnog korisnika je da LNG terminal bude što većeg kapaciteta, što sjevernije na Jadranu, te da ima pristup luci odgovarajuće dubine kako bi se izbjegli dodatni troškovi u gradnji, što kraći put plinovodom, a time i niža naknada za transport do zemalja krajnjih korisnika. U tom smislu Omišalj je iz perspektive većinskog investitora i korisnika atraktivna lokacija. Međutim, izbor lokacije iz hrvatske perspektive daleko je složeniji. Naime, pretpostavlja se da bi taj energetske projekt učinio Hrvatsku

prvom europskom državom koja će na svojoj obali imati terminal za uvoz LNG-a s glavninom kapaciteta za tuđe, a ne vlastite potrebe. Obalni pojas i more temelj su razvoja jadranske orijentacije i turizma u Hrvatskoj. Pretpostavlja se da rizik, onaj stvarni i perceptivni, kao i sigurnosni ili estetski, Hrvatska snosi sama, dok će koristiti od uvoza plina na njenoj obali imati netko drugi. Postavljaju se pitanja da li je u Hrvatskoj u vrijeme izgradnje LNG terminala potrebna plinifikacija sjevernog Jadrana ili možda čitave obale. Kako još nije izrađena studija utjecaja na okoliš, kao ni riješena mnoga druga srodna pitanja koja se nameću u intenziviranoj raspravi o LNG terminalu, naglasak se pokušava staviti na izbor između energetske neovisnosti zemlje s jedne strane, i zaštite okoliša s druge strane. Izostala je rasprava koja bi kao glavni okvir trebala pružiti hrvatsku strategiju razvoja Jadranske obale, te krupan energetski projekt poput LNG terminala uključiti unutar šire strategije društveno ekonomskog razvoja, a ne rješavati izvan šire postavljenog konteksta.⁵

Informiranost odnosno samoprocjena o informiranosti o izgradnji LNG terminala može biti jedan je od indikatora stanja demokracije u hrvatskom društvu odnosno i sudjelovanja lokalne zajednice u donošenju bitnih odluka. Okoliš. Stajališta smo, da male zemlje imaju pravo na dobru i bolju budućnost svih građana, te su važna i očekivanja građana od nosilaca vlasti i svih aktera u društveno ekonomskom razvoju uključivo i investitora, te poslovnog sektora da uvažavaju stavove i mišljenja lokalnog stanovništva o pitanjima koja se tiču njihova života.

II. METODOLOŠKA NAPOMENA

Ciljevi istraživanja. Glavni cilj istraživanja bio je istražiti informiranost ispitanika o LNG terminalu. U sklopu njega: istražiti razinu informiranosti, izvore informiranosti, povjerenje u izvore, te ustanoviti postoje li značajne razlike među ispitanicima s obzirom na njihova obilježja. Dakle, nismo istraživali odnos prema projektu LNG terminala nego percepciju njegove prezentacije u javnosti.

Provođenje istraživanja. Istraživanje je provedeno kao samostalno istraživanje autorice tijekom 8. i 9. mjeseca u 2006. godine na području otoka Krka (Omišalj, Njivice, Malinska, Krk i Punat) i nekih naselja Kvarnerskog zaljeva koja gravitiraju poziciji LNG terminala (Rijeka, Crikvenica, Opatija, Kraljevica i Bakar).

Istraživanjem je obuhvaćeno četiri problemska sklopa: (1) informiranost i povjerenje u sredstva informiranja o LNG, (2) osobni odnos prema izgradnji LNG, (3) procjena odnosa udruge Eko Kvarner prema LNG te (4) ekološki angažman, korupcija i kontrola izgradnje LNG.

⁵ Vladino povjerenstvo za izbor lokacije LNG terminala u trenutku provedbe istraživanja, a ni u trenutku pisanja ovog rada još nije donijelo nikakvu odluku. U najstarijoj studiji koja je u vlasništvu investitora konzorcija kao najpovoljnija lokacija ocijenjen je Omišalj na otoku Krku, ali su spominjane i neke druge lokacije.

Anketari su bili studenti, aktivisti ekoloških udruga, te stalni stanovnici anketiranih naselja, koji su prije anketiranja dobili instrukcije. Tijekom anketiranja pokazalo se da jedan dio potencijalnih ispitanika odbija učešće u anketnom ispitivanju zbog nepovjerenja prema nepoznatim anketarima. Uzevši u obzir tu činjenicu i specifičnost lokalne sredine angažirani su anketari dobro upućeni u anketu koji poznati ispitanicima kao njihovi sumještani.

Uzorak. Anketirano je ukupno 240 ispitanika slučajnim odabirom. Najprije su odabrana naselja a zatim slučajnim odabirom ispitanici.

Tablica – Obilježja ispitanika (%)

Tablica – Obilježja ispitanika (%)			
Spol:	100	Trajanje boravka u mjestu	100
Muški	43,8	Od rođenja	42,5
Ženski	56,2	Manje od 5 godina	12,5
Dob:	100	6 – 15 godina	14,6
Manje od 30 godina	40,4	16 i više godina	30,4
31 – 45 godina	32,1	Religioznost:	100
46 – 65 godina	22,9	Religiozan u skladu s crkvenim učenjem	32,4
66 i više godina	4,6	Religiozan na svoj način	49,2
Obrazovanje:	100	Nije siguran je li ili nije relig.	6,7
Najviše osnovno osmogodišnje	2,9	Nije religiozan	10,4
Zanatska škola	10	Protivnik religije	1,3
Četverogodišnja srednja	58,7	Imovinsko stanje:	100
Viša i fakultet	26,7	Puno lošije od drugih	2,1
Specijalizacija, magisterij, doktorat	1,7	Nešto lošije od većine drugih	8,9
Radni status:	100	Kao i većina drugih	63,8
Nezaposlen	8,3	Nešto bolje od većine drugih	22,5
Povremeni (honorarni) rad	4,2	Puno bolje od većine drugih	2,7
Samostalna privredna djelatnost	7,5	Politička orijentacija:	100
Stalni radni odnos	45,4	Desno	14,6
Samostalni poljoprivrednik	0,4	Centar	67
Kućanica	1,3	Lijevo	18,4
Učenik/Student	22,5		
Umirovljenik	10,4		

Instrumenti. Primijenjena su dva instrumenta o informiranju («Izvor i razina informiranosti» i «Izvori informacija i povjerenje»). Česticama je bila pridružena skala ocjenjivanja Likertova tipa od pet stupnjeva. (Čestice na instrumentima koristile su se i u nekim ranijim istraživanjima). U upitniku su također postavljena pitanja o obilježjima ispitanika: obrazovnoj strukturi, radnom statusu, dužini prebivanja u mjestu boravka, procjeni religioznosti, te procjena imovinskog statusa i političkoj orijentaciji.

Hipoteze. Postavljeno je nekoliko hipoteza.

Pretpostavljamo da: (1) većina građana nije dovoljno informirana o izgradnji LNG terminala; (2) ispitanici se najčešće informiraju iz lokalnih izvora (prijatelji, znanci, eko-udruga, lokalni i regionalni tisak); (3) Znatno manje povjerenje imaju u državne organe vlasti i političke stranke nego u lokalne izvore, medije i domaće stručnjake.

Na većini obilježja očekuju se značajne razlike u mišljenju o izvorima informiranja, razini i povjerenju u informacije.

Statistička obrada. U analizi podataka primijenjene su tehnika univarijatne (postoci), bivarijatne (Pearsonov koeficijent korelacije), i multivarijatne tehnike (komponentna analiza uz GK kriterij redukcije dimenzionalnosti za utvrđivanje faktorske strukture i analiza varijance za utvrđivanje značajnih razlika s obzirom na obilježja ispitanika) statistike. Korišten je statistički programski paket SPSS 11,5 for Windows.

III. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Rezultati istraživanja izložit će se u dva odjeljka. U prvom se daje pregled distribucija postotaka o razini informiranosti, izvoru informacija, procjeni uloge javnih medija u informiranju i povjerenju u izvore informiranja o projektu LNG terminala. Rezultati se analiziraju s obzirom na obilježja ispitanika. U drugom odjeljku se analizira faktorska struktura izvora informiranosti i obilježja ispitanika.

1. PREGLED REZULTATA O INFORMIRANOSTI

1.1 Razina informiranosti o LNG terminalu

Najprije ćemo navesti podatke o razini informiranosti. Pod razinom podrazumijevamo tri kvalitativna stupnja informiranosti prema vlastitoj procjeni ispitanika.

Tablica 1 - »Koliko ste informirani o izgradnji 'LNG terminala'?»

	%
Uopće nisam informiran	22,9
Informiran sam samo djelomično	69,2
Potpuno sam informiran	7,9

Iz tablice se vidi da je 92,1% ispitanika se izjasnilo da je «samo djelomično» i «uopće nije informirano». Takav postotak informirane javnosti poprilično utječe na formiranje stavova o samom projektu što znači da neće biti u situaciji procijeniti stupanj opasnosti tog energetskog postrojenja za prirodu koja ih okružuje i za zdravlje ljudi. To utječe i na percepciju rizika i opasnosti koja se upravo različitim socijalnim procesima, a osobito u lancu prijenosa informacija može pojačati ili umanjiti u smislu socijalne amplifikacije rizika. Nedovoljna informiranost dovodi

do percepcije i procjene stupnja opasnosti energetskog postrojenja koja može biti nerealna, kao svojevrсна socijalna konstrukcija, jer ispitanici mogu stereotipno prosuđivati. Percepcija rizika može se kroz socijalne procese upravo putem informacija pojačati ili smanjiti.

1.2 Izvori informacija

Kako bismo ocijenili kvalitetu s obzirom na izvore informiranosti i stupanj informiranosti ispitanicima smo postavili pitanje iz kojih izvora i koliko su informirani (Tablica 2).

Tablica 2 - «Ako ste informirani, iz kojih izvora i koliko ste informirani?»

Izvori informacija	Veoma malo	Malo	Osrednje	Mnogo	Veoma mnogo
Iz lokalnih ili regionalnih izvora (ti-sak, radio)	25,4	18,3	34,6	12,1	7,1
Preko radija ili TV-a	26,7	20,4	33,8	10,4	5,4
Od lokalnih vlasti (općina, županija)	54,6	17,5	15,8	3,3	3,3
Od predstavnika lokalnih stranaka na vlasti	63,3	13,3	11,3	3,3	3,3
Od predstavnika lokalnih oporbenjaka	62,5	16,3	10,8	1,7	3,3
Od državnih vlasti (ministarstava itd.)	61,3	17,9	10,0	4,2	1,3
Od prijatelja i znanaca	37,1	17,1	20,8	15,0	5,8
Iz ekoloških udruga	43,8	15,0	17,5	10,4	8,3
Iz izvora stranke na vlasti u Hrvatskoj	72,1	11,7	9,6	-	1,3
Iz izvora oporbenih stranaka u Hrvatskoj	66,7	13,8	11,7	0,4	2,1
Od predstavnika investitora	77,5	9,6	5,0	1,3	1,3
Iz inozemnih izvora	79,6	6,3	3,8	4,2	0,8

Prema postotku ispitanika i razini (stupnju) informiranosti možemo razlikovati dvije skupine: «slabo informirani» i «dobro informirani»

1) *Slabo informirani*. U ovoj skupini su dvije kategorije. Jedni izvori su više, a drugi manje zastupljeni u percepciji informiranosti.

- a) Najveći postotak ispitanika (između 70% i 85%) slabo je informiran - «veoma malo» i «malo» iz sljedećih izvora: lokalne o regionalne vlasti (72,1%), lokalnih oporbenjaka (78,8%), predstavnika investitora (77,5%), državnih vlasti (79,2%), stranke na vlasti u Hrvatskoj (83,8%), oporbenih stranaka u Hrvatskoj (80,5%) i inozemnih izvora (86,9%);
- b) U drugoj skupini s nešto manjim ali relativno visokim postotkom slabo informirani nalaze se: javni mediji (47,1%), lokalni medijski izvori (43,7%), prijatelji i znanci (54,2%), ekološka udruga (58,8%).
- 2) *Dobro informirani* su oni koji smatraju da su «mnogo» i «veoma mnogo» informirani. U cjelini to je relativno mali postotak ispitanika.
- a) Nešto veći postotak dobro informiranih je iz: javni mediji (15,8%), ekološka udruga (18,7%), lokalni i regionalni mediji (19,2%) te prijatelji i znanci (20,8%);
- b) Veoma mali postotak ispitanika dobro je informiran iz sljedećih izvora: stranka na vlasti (1,3%), oporbene stranke na razini Hrvatske (2,5%), inozemni izvori (5%), lokalni oporbenjaci (5,0%), državna vlast (5,5%) te općinska i županijske vlasti (6,6%).

Zaključno možemo reći: Nizak stupanj informiranosti («veoma malo» i «malo») prisutan je kod najvećeg postotka ispitanika (između 70,0% i 85,0%). Veoma mali postotak ispitanika (između 1,3% i 6,6%) «dobro» («mnogo» i «veoma mnogo») je informiran. Oni mogu temeljem informiranosti formirati utemeljene stavove o projektu LNG terminala.

Iz navedenih rezultata može se zaključiti da su mnogo ili veoma mnogo informacija, što bi se moglo smatrati potpunom informiranosti, 19,2% ispitanika dobili iz masovnih medijana lokalnoj razini. Frapantno je da je samo 15,8% ispitanika procijenilo svoju informiranost potpunom preko masovnih medija komuniciranja (radija ili televizije) na razini države. Interesantno je da samo 6,6% ispitanika ima kvalitetne informacije od lokalnih vlasti, općine i županije koje bi po prirodi stvari kao nosioci regionalnog razvoja trebale biti zadužene za informiranje vlastitog stanovništva.⁶

1.3 Procjena kvalitete medijskog informiranja

Da mediji uglavnom korektno informiraju javnost o događanjima odgovorilo je 69,6% ispitanika, dok je 20,8% ispitanika odgovorilo da mediji uglavnom negativno informiraju javnost o događanjima, dok 8,8% smatra da mediji uglavnom pozitivno informiraju javnost o događanjima (Tablica 3). Već smo ranije naveli da se o

⁶ Iako je u trenutku provedbe istraživanja Županijsko poglavarstvo Primorsko-goranske županije usvojilo informaciju o projektu prihvatnog terminala za ukapljeni prirodni plin, te uputilo čitav niz zahtjeva vezano uz isto, iz Zapisnika 35. sjednice od 20. srpnja 2006. godine vidljivo je da ni Županijsko poglavarstvo ne raspolaže sa relevantnim informacijama vezanim uz projekt već prihvata informaciju uz zahtjeve za rješavanje pravne legislativne, te izrade stručne studije, te zahtjeva partnerski odnos s RH i međunarodnim konzorcijem pri izradi projekta i izgradnje LNG terminala.

energetskim objektima koji mogu biti rizični i opasni javnost uglavnom informira putem sredstava javnog priopćavanja. Kvaliteta i intenzitet, objektivnost i učestalost informiranja o takvim objektima, način na koji se prezentira inicijativa za njihovu izgradnju, pa informiranost javnosti o njihovom funkcioniranju i drugim aspektima vezanim uz takve objekte prilično utječe na formiranje stavova javnosti o navedenim objektima. Stoga je neovisno o stvarnim karakteristikama tog objekta, rizičnosti, ekonomske isplativosti, utjecaju na okoliš ili slično, informiranjem se mogu određene dimenzije ponderirati tj. istaknuti, preuveličati, dodati ili oduzeti «stvarnim dimenzijama». Primjerice «senzacionalistički» način izvještavanja najvjerojatnije će dovesti do reakcije stanovništva koje će biti intenzivnije, ozbiljnije i upornije nego u objektivnijim tipovima izvještavanjima (Čaldarović, 1996; Kufrin, 1992).

Tablica 3 - Procijenite ulogu javnih medija u «slučaju» projekta «LNG terminala»?

	%
Mediji uglavnom korektno informiraju javnost o događanjima	69,6
Mediji uglavnom negativno informiraju javnost o događanjima	20,8
Mediji uglavnom pozitivno informiraju javnost o događanjima	8,8

1. 4 Povjerenje u izvore informacija

U upitniku koji je bio primijenjen u spomenutom istraživanju ispitivala se upravo dimenzija povjerenja u različite izvore informiranja od lokalnih, državnih, internacionalnih, pa sve do individualiziranih, osobnih izvora informiranja. Navesti ćemo rezultate koje smo dobili po pojedinim dimenzijama. Postavljeno pitanje je glasilo «Čijim informacijama i koliko vjerujete u projektu LNG terminala?».

Nepovjerenje u izvore informiranja kako pokazuju podaci najviše je prema investitorima (85,0% ispitanika) koji su u slučaju LNG terminala sastavljeni od konzorcija u kojem udjele imaju država, državna kompanija Ina, te strani investitori od kojih neki već imaju udio u naftnom biznisu u Hrvatskoj. Moglo bi se također reći da bi trebalo zabrinjavati jako nisko povjerenje javnosti u informiranje od strane Vlade Republike Hrvatske preko njenih predstavnika i nadležnih ministarstava koje iznosi samo 3,8% ispitanika. Uzevši u obzir da oni predstavljaju osnovne, najčešće i jedine izvore informiranja o ekološki rizičnim objektima onda to govori o nedostatku demokratske procedure, uloge koja se pridaje javnosti, te krajnjoj netransparentnosti. Do sličnih podataka došlo se i u drugim istraživanjima koja su se bavila istraživanjem informiranja o rizičnim energetskim objektima (Čaldarović, 1996), gdje je došlo do izražaja nisko povjerenje javnosti u informacije Vlade RH (46,9%), državne ustanove (40,0%) te javna poduzeća (67,1%).

Tablica 4. «Čijim informacijama i koliko vjerujete o projektu 'LNG terminala'»?

Izvori informacija	Veoma malo	Malo	Osrednje	Mnogo	Veoma mnogo
Lokalnim sredstvima informiranja	28,8	14,6	37,9	10,8	7,5
Predstavnicima nadležnih ministarstava	51,3	22,1	22,1	2,5	1,3
Predstavnicima ekoloških udruga	20,8	11,7	27,9	22,1	17,1
Oporbenim strankama	48,3	23,8	19,6	5,8	2,1
Strankama na vlasti	59,2	23,3	12,1	2,9	2,1
Domaćim stručnjacima	28,8	13,8	27,5	20,8	8,8
Inozemnim stručnjacima	38,3	14,6	24,2	14,6	7,5
Investitorima	73,3	11,7	10,8	2,9	-

Ako se usporede lokalna sredstva informiranja sa drugim izvorima onda se primjećuju razlike u mišljenjima ispitanika jer je povjerenje u lokalna sredstva informiranja (18,3%) značajno više izraženo nego u centralizirane državne organe (3,8%) ili povjerenje u informacije stranke na vlasti (5,0%). Ukoliko se ovo prihvati kao pouzdani indikator koji upućuje na to da u lokalne izvore informiranja postoji više povjerenja nego u globalne izvore (investitore 2,9%, oporbene stranke 7,9%), onda je to jedan od važnijih nalaza za proširenje informacija o ovim temama. Na toj razini svakako se reflektira i odnos centar-periferija, lokalno-globalno, ali se može protumačiti i kao manifestacija NIMBY sindroma i u smislu da se istina može saznati jedino u lokalnim okvirima. Slični rezultati prisutni su i u ranije navedenom istraživanju (Čaldarović, 1996).

«Ljestvica povjerenja» u izvore informiranja prema gore navedenim rezultatima upućuje na zaključak da inozemnim stručnjacima najviše vjeruje (22,1%), domaćim stručnjacima (29,6%) kao i predstavnicima ekoloških grupa (39,2%) što se vjerojatno zasniva na pretpostavljenom ugledu, poštenju, etičkim vrijednostima znanstvenika, predstavnika ekoloških grupa i eksperata iz inozemstva. U sličnim istraživanjima iskazano je visoko povjerenje međunarodnim organizacijama što se najvjerojatnije bazira na internacionalnoj i nezavisnoj dimenziji koji oni potencijalno imaju. Domaćim stručnjacima više se vjeruje nego inozemnim možda i zbog toga što su u konzorcij projekta LNG terminala uključeni i inozemni investitori kojima se gotovo uopće ne vjeruje (2,9) vjerojatno zbog njihove povezanosti sa predstavnicima nadležnih ministarstva kojima se uopće ne vjeruje (3,8%) što je vjerojatno povezano sa našom gospodarskom situacijom i kriminalom u procesu pretvorbe i privatizacije

koja je bila još uvijek je u nadležnosti državnih institucija. Pretpostavlja se da inozemni stručnjaci izvan svojih domicilnih zemalja zastupaju interese korporacija za koje rade. U presjeku dimenzije informiranja lokalno-globalno u ovom slučaju izgradnje LNG terminala pokazuje se konzistentnost tvrdnje o značaju lokalne razine u rangiranju sredstava informiranja u odnosu na dimenzije povjerenja u informacije koje plasiraju. Znači da je povjerenje veće u domaće stručnjake nego u inozemne, u oporbene stranke nego u stranku na vlasti i u predstavnike ekoloških udruga daleko više nego u predstavnike nadležnih ministarstava.

Nadalje, analiza izvora informiranja u rasponu centralizirani individualizirani izvori informiranja pokazuju da prevladava povjerenje u *individualne personalizirane izvore* informiranja; u ovom slučaju u domaće stručnjake 29,6%, u inozemne stručnjake 22,1% daleko više nego u predstavnike nadležnih ministarstava, oporbene stranke, investitore i stranke na vlasti. I ovaj podatak sličan je podacima u ranije navedenom istraživanju (Čaldarović, 1996).

Ispitanici su najmanje odlučni u opredjeljivanju kada se izjašnjavaju o tome treba li vjerovati i koliko informacijama koje potječu od investitora (10,8%), stranke na vlasti (12,1%), oporbenih stranka (19,6%) pa se izjašnjavaju ocjenom «osrednje» vjerovanje., što najbolje govori o prikrivenoj političkoj dimenziji odnosno nepovjerenju u političke stranke kao izvore iskrenog i objektivnog informiranja, kako one na vlasti, tako i oporbene, a vezano uz njih i investitore čija se uloga i funkcija u našem društvu očigledno povezuje sa velikim negativnostima.

1.5 Razina informiranosti i obilježja ispitanika

Kod nekih obilježja ispitanika nije utvrđeno postojanje statistički značajnih razlika u razini informiranosti. To se odnosi na: obrazovanje, religioznost i političke orijentacije. Na ostalim testiranim obilježjima utvrđene su značajne razlike.

Tablica 5 - Razina informiranosti o izgradnji «LNG terminala», s obzirom na spol.

	\bar{X}	S	df	t
Muški	1,98	.480	1200	3,476*
Ženski	1,74	.556	1199	

* $p < 0,01$

U pitanju «Razina informiranosti o izgradnji LNG terminala» primjenom T-testa utvrđena je statistički značajna razlika s obzirom na spol. Kod muških ispitanika postoji statistički značajno viša razina informiranosti nego kod žena, što se može povezati sa podatkom koji se odnosi na istraživanje medija te govori da primjerice čitalačka publika novina inače obuhvaća nešto manji broj žena. Nadalje, istraživanje gledanja televizije prema spolu i starosti provedeno 1998. godine u Engleskoj

pokazalo je da žene u nešto većoj mjeri prate televizijski program od muškaraca (Gidens, 2007), a informacije o LNG terminalu najvećim dijelom plasirane su putem pisanih medija.

Tablica 6 - Razina informiranosti o izgradnji «LNG terminala», s obzirom na dob.

	M		kontrast
Manje od 30 godina	1,639	F =9,576 sig. p < 0,001	Manje od 30 godina < 31-65
31-45	1,974		
46-65	2,036		
Više od 65 godina	1,909		

Analiza varijance razine informiranosti o izgradnji «LNG terminala» s obzirom na dobnu strukturu pokazala je da su najviše informirani ispitanici između 46 i 65 godine života a najmanje mlađi od 30 godina. Najveća značajna razlika utvrđena je između skupine ispitanika dobne starosti do 30 godina i onih dobne starosti između 31 i 65 godina. Stariji ispitanici su više informirani (Tablica 6). Prema nekim istraživanjima (Leburić i Tomić-Koludrović, 2002) provedenim u Hrvatskoj utjecaj medija na mlade pogotovo tiskanih (dnevne, tjedne i mjesečne novine) je primjetan. Među studentskom populacijom Splitskog sveučilišta 32,2% ne čita nikakve novine, a to su uglavnom oni koji se bave studijima i stručnom literaturom. Prema podacima ovog istraživanja strane programe gleda tek 14,2% mladih. Međutim, zanimljiv je i podatak da između četvrtine i petine mladih pokazuju u pitanjima ekološke problematike i budućnosti (Cifrić, 1998) da ne može procijeniti određene vizije ekološkog razvoja što otvara pitanje jesu li mladi zainteresirani za budućnost, što bi po svojoj prirodi trebali biti (na mladima svijet ostaje!). Ti podaci indiciraju na zaključak da dio mladih ipak ne razmišlja zainteresirano o budućnosti, možda su zaokupljeni svakodnevnim problemima pa ne razmišljaju dugoročno, možda vjeruju da ne mogu bitno utjecati na moć onih koji kroje politiku. Da li se ovdje radi o znacima *anomije* i pomanjkanju nade ili o okupiranosti željom za sadašnjim životom? Zastoj u gospodarstvu Hrvatske i porast nezaposlenosti (u uzorku istraživanja 40,4% osoba je mlađe od 30 godina, a u radnom odnosu je samo 45% anketiranih, dok je 15,0% nezaposlenih) mogao bi biti uzrok da dođe do snižavanja očekivanja u budućnosti od strane mladih. Stoga se u pitanje dovodi osjećaj materijalne sigurnosti, a opasnost i strah se povećavaju. Socijalizacija mladih u vrijeme turbulentnog gospodarskog i političkog razvoja rezultira karijerizmom i tradicijskim vrijednostima mladih, te jačanju podrške materijalističkim vrijednostima. Prema rezultatima istraživanja provedenog od 1993. do 1999. godine mladi su iako nezadovoljni mogućnostima svog produktivnog uključivanja u društvo neskloni da to povezuju s potrebom društvenih promjena, te ističu vlastitu nezainteresiranost za politiku i politička zbivanja. Očigledno da je činjenica manje informiranosti mladih o gradnji LNG terminala u Omišlju na otoku Krku indikativna.

U istraživanjima načina na koji ekonomski razvoj utječe na vrijednosne sklopove Inglehart i Norris (2007) su istaknuli da proces rane socijalizacije tj. odrastanje u sigurnosti blagostanja što je karakteristično za zapadna društva obilja nakon drugog svjetskog rata presudno oblikuje vrijednosni profil novih članova društva ostvarujući dugoročne postmaterijalističke promjene u kulturnim sklopovima. Prihvatanje postmaterijalističkih vrijednosti negativno je povezano sa dobi ispitanika. Hipoteza o oskudici podupire slabljenje postmaterijalističkih vrijednosti tijekom kriznog razdoblja. U istraživanju proekoloških stavova i vezi između proekološke orijentacije i postmaterijalističkog sindroma utvrđeno je da su postmaterijalisti statistički značajno skloniji ekoaltruizmu (Inglehart i Norris, 2007).

Tablica 7 - Razina informiranosti o izgradnji «LNG terminala», s obzirom na radni status.

	M		kontrast
Nezaposleni i honorarno	1,766	F =6,686 sig. P < 0,001	Učenici/studenti<Samostalna privredna djelatnost, u radnom odnosu
Samostalna privredna djelatnost	2,166		
U radnom odnosu	1,927		
Učenici/studenti	1,574		
Umirovljenici	1,960		

Grupiranje ispitanika u specifične grupe s obzirom na radni status i razinu informiranosti također smo došli do zanimljivih odnosa. Ispitanici koji obavljaju samostalnu privrednu djelatnost najviše su informirani o izgradnji LNG terminala a učenici/studenati najmanje. Između tih dviju skupina utvrđene su najveće razlike u stupnju informiranosti. To smo u ranijem dijelu teksta već pokušali objasniti recentnim sociološkim istraživanjima mladih, ali i tvrdnjama teoretičara (Beck, 1996; Leburic / Tomić-Koludrović, 2002 itd.).

Tablica 8 - Razina informiranosti o izgradnji «LNG terminala», s obzirom na dužinu života u mjestu boravka.

	M		Kontrast
Manje od 5 godina	1,500	F =5,257 sig. p < 0,002	Manje od 5 godina<ostali
Od 6 do 15 godina	1,942		
16 godina i više	1,904		
Od rođenja	1,882		

Ispitivana razina informiranosti o izgradnji LNG terminala s obzirom na dužinu života u mjestu boravka pokazala je da se značajno razlikuju skupina ispitanika koji žive duže od pet godina u sadašnjem mjestu boravka od skupine ostalih ispitanika. Oni koji u sadašnjem mjestu boravka žive duže od pet godina više su informirani o izgradnji LNG terminala.

Tablica 9 - Razina informiranosti o izgradnji «LNG terminala», s obzirom na samoprocjenu imovinskog stanja obitelji.

	M	F =3,875 sig. p < 0,03	Kontrast
Lošije od većine drugih	1,769		Kao i većina drugih < Bolje od većine drugih
Kao i većina drugih	1,803		
Bolje od većine drugih	2,016		

Razina informiranosti o izgradnji LNG terminala, s obzirom na samoprocjenu imovinskog stanja obitelji pokazala je da su najveće značajne razlike između skupine ispitanika koji imovinsko stanje svoje obitelji procjenjuju kao «bolje od većine drugih» i skupine onih koji ističu kako je imovinsko stanje njihove obitelji «kao i kod većine drugih». Ispitanici s «boljim» imovinskim stanjem više su informirani. To možda upućuje na činjenicu da su imućniji ispitanici više zainteresirani za društveno ekonomski razvoj svoga mjesta, te u njih za razliku od manje imućnih koji su opterećeni materijalnim problemima, već prevladavaju postmodernističke vrijednosne orijentacije čija je karakteristika između ostalog povećana briga za okoliš. Istraživanja pokazuju kako su oni koji iskazuju postmaterijalističke vrijednosti bitno spremniji istaknuti prioritetnost zaštite prirode, te drugim oblicima *proekološkog* ponašanja. Inače, povezanost postmaterijalizma i eko osjetljivosti u što svakako spada i interes i informiranje za gradnju LNG terminala pokazalo je i istraživanje *postmaterijalističkog sindroma* i ekoloških vrijednosti u Hrvatskoj (Štulhofer/Kufrin, 1996).

Tablica 10 - Razina informiranosti o izgradnji «LNG terminala»?

	M	F =6,121 sig. p < 0,001	Kontrast
Rijeka	1,649		Rijeka < otok Krk
Otok Krk	1,960		
Opatija	1,954		
Crikvenica	1,785		

Analiza varijance razine informiranosti o izgradnji LNG terminala, s obzirom na mjesto boravka ispitanika, pokazala je da postoji najveća značajna razlika u informiranju između skupine ispitanika s otoka Krka i skupine ispitanika iz Rijeke. Ispitanici s otoka Krka više su informirani za razliku od ispitanika iz Rijeke.

2. FAKTORSKA STRUKTURA IZVORA INFORMIRANJA

Faktorskom analizom pod komponentnim modelom uz varimax rotaciju i GK kriterij redukcije dimenzionalnosti, na instrumentu «Izvori i razina informiranosti» dobivena su dva faktora u kojima je visoka saturacija varijabli. S obzirom na

saturacije pojedinih čestica koje govore o izvoru informiranja prvi faktor smo nazvali *politički izvori* (F1) jer se kao izvori informiranosti uglavnom javljaju političke stranke ili njihovi predstavnici. Drugi faktor nazvali smo *medijski izvori* (F2).

Tablica 11 - Izvori informacija i razina informiranosti (varimax).

	Politički izvori (F1)	Medijski izvori (F2)
Iz izvora stranke na vlasti u Hrvatskoj	.853	
Od predstavnika investitora	.795	
Od predstavnika lokalnih stranaka na vlasti	.789	
Od predstavnika lokalnih oporbenjaka	.784	
Iz izvora oporbenih stranaka u Hrvatskoj	.774	
Od državnih vlasti (ministarstava itd.)	.759	
Iz inozemnih izvora	.751	
Od lokalnih vlasti (općina, županija)	.725	.445
Iz lokalnih ili regionalnih izvora (tisak, radio)		.875
Preko radija ili TV-a		.798
Od prijatelja i znanaca		.677
Iz ekoloških udruga	.466	.596

Ekstrahirani faktori tumače 67,80% varijance.

Zanimalo nas je kakav je odnos između faktora i obilježja ispitanika. U tu svrhu primijenili smo korelacijsku analizu (Pearson) i analizu varijance. Između obilježja dob i obrazovanje nisu utvrđene statistički značajne razlike.

Tablica 12 - Korelacija faktora na instrumentu «Izvori informacija i razina informiranosti» i spolne strukture.

	Politički izvori	Medijski izvori
Spol	-.049	-.232**

***p<0,01*

Korelacija faktora i spolne strukture pokazuje da su ispitanici muškog spola skloniji «medijskim izvorima» informiranja (.232), odnosno prema njihovoj procjeni više informacija dobivaju iz tog izvora.

Nadalje, analiza varijance pokazala je postojanje najveće značajne razlike između dvije skupine ispitanika: samostalna privredna djelatnost i učenici/studenti. Ispitanici koji obavljaju samostalnu privrednu djelatnost su skloniji «medijskim izvorima» nego studenti/učenici. To smo već ranije objasnili činjenicom da su

studenti/učenici manje informirani o izgradnji LNG terminala. Na ovom faktoru nema razlika s obzirom na radni status.

Tablica 13 - «Medijski izvori», s obzirom na radni status (analiza varijance)

	M	F =4,182 sig. p < 0,003	Kontrast
Nezaposleni i honorarno	,009		Samostalna privredna djelatnost > učenici/studenti
Samostalna privredna djelatnost	,636		
U radnom odnosu	,111		
Učenici/studenti	-,313		
Umirovljenici	-,287		

Utjecaj faktora «medijski izvori» informiranja s obzirom na dužinu života u mjestu boravka ukazuje da su faktoru «medijski izvori» informiranja značajno više skloni ispitanici koji od rođenja žive u svom mjestu boravka, za razliku od onih koji u svom mjestu boravka žive manje od pet godina. Između tih dviju skupina najveće su značajne razlike. Ovaj podatak upućuje da povjerenje u medijske izvore informiranja ispitanici koji su se u mjestu boravka suživjeli sa sredinom za razliku od onih koji manje od pet godina žive u mjestu boravka.

Tablica 14 - «Medijski izvori», s obzirom na dužinu života u mjestu boravka.

	M	F =3,619 sig. p < 0,02	Kontrast
Manje od 5 godina	-,548		Od rođenja>Manje od 5 godina
Od 6 do 15 godina	,101		
16 godina i više	,035		
Od rođenja	,101		

Utjecaj faktora «medijski izvori» informiranja s obzirom na samoprocjenu imovinskog stanja obitelji pokazuje da su najveće značajne razlike između skupina ispitanika koji imovinsko stanje svoje obitelji procjenjuju kao «bolje od većine drugih» i skupine ostali. Oni koji imaju bolje imovinsko stanje skloniji su «medijskim izvorima».

Tablica 15 - «Medijski izvori» s obzirom na samoprocjenu imovinskog stanja obitelji.

	M	F =5,231 sig. p < 0,006	Kontrast
Lošije od većine drugih	-,229		Bolje od većine drugih>ostali
Kao i većina drugih	-,090		
Bolje od većine drugih	,352		

Analiza varijance na faktoru «politički izvori» pokazala je da su ispitanici koji su po vlastitoj procjeni bliži desnoj političkoj orijentaciji značajno skloniji «političkim izvorima» informiranja, za razliku od onih koji su bliži «centru» ili «ljevici». Možemo pretpostaviti da su ispitanici koji su se izjasnili kao desno politički orijentirani, simpatizeri

ili članovi stranke ili stranaka na vlasti na državnoj razini. U faktoru «politički izvori» sadržane su varijable: stranke na vlasti, oporbene stranke u većini desna orijentacija, državne vlasti (ministarstva), lokalne vlasti i inozemne izvore. A akteri u izgradnji LNG terminala su vlasti na centralnoj i lokalnoj razini a s njima povezani investitori. Zato je razumljivo da desno orijentirani ispitanici imaju veće povjerenje u te izvore informiranja.

Tablica 16 - «Politički izvori» s obzirom na političke orijentacije.

	M	F =4,967 sig. p < 0,008	kontrast
Lijevo	-,065		Desno>ostali
Centar	-,087		
Desno	,483		

Pri procjenjivanju uloge medija u slučaju projekta LNG terminala, a s obzirom na spol pokazalo se da su ispitanici ženskog spola skloniji smatrati da mediji uglavnom pozitivno informiraju javnost, za razliku od ispitanika muškog spola. Na svim ostalim obilježjima nema statistički značajne razlike po ovom pitanju.

Tablica 17 - Procjena uloge medija u slučaju projekta «LNG terminala», s obzirom na spol.

	M	F =6,549 sig. p < 0,01	kontrast
Muški	1,778		Ž>M
Ženski	1,955		

Faktorskom analizom pod komponentnim modelom uz varimax rotaciju i GK kriterij redukcije dimenzionalnosti na instrumentu «Izvori informacija i povjerenje» dobivena su dva faktora.

Tablica 18 - «Izvori informacija i povjerenje» (varimax).

	Struka (F1a)	Politička vlast i investitori (F2a)
Predstavnici ekoloških udruga	.800	
Domaći stručnjaci	.765	
Lokalna sredstva informiranja	.763	
Inozemni stručnjaci	.548	
Oporbene stranke	.487	
Predstavnici nadležnih ministarstava		.860
Stranke na vlasti		.807
Investitori		.749

Ekstrahirani faktori tumače 58,03% varijance.

Faktorska analiza utvrdila je dva faktora. Prvi smo nazvali Struka (F1a) a unutar kojega se nalaze šest visoko koreliranih varijabli: predstavnici ekoloških udruga, domaći stručnjaci, lokalna sredstva informiranja, inozemni stručnjaci i oporbene

stranke. Drugi faktor nazvan je Politička vlast i investitori (F2a) u kojemu su varijable: predstavnike nadležnih ministarstava, stranke na vlasti i investitori.

Ova dva faktora kao da tvore dva «bloka» povjerenja: oni koji vjeruju u riječ struke a drugi koji više vjeruju u riječ politike i investitora.

Tablica 18a – Korelacija između faktora «Izvori informacija i razina informiranosti» (F1 i F2) i «Izvori informacija i povjerenje» (F1a i F2a)

FAKTORI	Struka (F1a)	Politička vlast i investitori (F2a)
Politički izvori (F1)	.101	.449*
Medijski izvori (F2)	..447*	-.103

* $p < 0,01$

U Tablici 11 navedena je faktorska struktura dvaju faktora: «politički izvori» (F1) i «medijski izvori» (F2) informiranja, a u Tablici 18 faktorska struktura također dvaju faktora nazvanih «struka» (F1a) i «politička vlast i investitori» (F2a). Korelacije između njih (Tablica 18a) pokazuju uistinu da se o odnosu prema izvorima i povjerenju u informacije o izgradnji LNG, uistinu može govoriti o dva različita stajališta. Jedno, koje crpi informacije iz političkih izvora i ima povjerenje u političku vlast i investitore (F1 i F2a), a drugo koje prihvaća informacije iz medija i ima veće povjerenje u struku (F2 i F1a).

Radi odgovora na pitanje kakva je povezanost između dvaju faktora: «struka» (F1a) i «politička vlast i investitori» (F2a) s obilježjima ispitanika, primijenjena je analiza varijance. Ona je utvrdila postojanje značajnih razlika između obilježja: radni status, procjena imovinskog stanja na faktoru «struka» (Tablice 19 i 20), te između faktora «politička vlast i investitori» i obilježja političke orijentacije na faktoru «politička vlast i investitori» (Tablica 21). Na drugim obilježjima nisu utvrđene statistički značajne razlike niti na jednom od faktora.

Tablica 19 - «Struka», s obzirom na radni status.

	M		Kontrast
Nezaposleni i honorarno	-,031	F =2,987 sig. p < 0,02	Samostalna privredna djelatnost>učenici/ studenti
Samostalna privredna djelatnost	,528		
U radnom odnosu	,078		
Učenici/studenti	-,330		
Umirovljenici	-,030		

Analiza varijance na faktoru «struka», s obzirom na radni status ispitanika, pokazala je najveću značajnu razliku između skupine ispitanika koji obavljaju samostalnu privrednu djelatnost i skupine učenici/studenti. Ispitanici sa samostalnom privrednom djelatnosti značajno su skloniji faktoru «struka» kao izvoru vjerodostojnih informacija o projektu «LNG terminala».

Tablica 20 - «Struka», s obzirom na samoprocjenu imovinskog stanja obitelji.

	M	F =4,928 sig. p < 0,008	Kontrast
Lošije od većine drugih	,018		Bolje od većine drugih>Kao i većina drugih
Kao i većina drugih	-,137		
Bolje od većine drugih	,333		

Analiza varijance na faktoru «struka» s obzirom na samoprocjenu imovinskog stanja obitelji pokazuje da su najveće razlike između skupine ispitanika koji imovinsko stanje svoje obitelji procjenjuju kao «bolje od većine drugih» i skupine koja svoje imovinsko stanje procjenjuje «kao i većina drugih». Ispitanici s boljim imovinskim stanjem značajno su skloniji «struci» kao izvoru vjerodostojnih informacija o projektu LNG terminala, za razliku od onih koji imovinsko stanje svoja obitelji procjenjuju kao i kod «većine drugih». Takav rezultat govori u prilog prosudbi da ispitanici koji svoj imovinski status ocjenjuju boljim od većine drugih raspolažu sa većim materijalnim sredstvima koja im omogućuju bolju informiranost, (primjerice putem Interneta), da su uključeni u gospodarske aktivnosti unutar svoga mjesta i šire, a vjerojatno su i inače bolje upućeni i informirani (putuju, komuniciraju, razmjenjuju informacije, educiraju se, itd.).

Tablica 21 - «Politička vlast i investitori», s obzirom na političke orijentacije.

	M	F =7,418 sig. p < 0,001	kontrast
Lijevo	-,216		Desno>ostali
Centar	-,064		
Desno	,569		

Ispitanici «desne» političke orijentacije najviše su skloni su faktoru «politička vlast i investitori» kao izvoru vjerodostojnih informacija o projektu LNG terminala, za razliku od ostalih («centra» i «ljevice»). Najveće značajne razlike utvrđene su između skupina politički orijentirane «desno» i «ostalih» («centar», «ljevo»).

IV. ZAKLJUČNO

Poznata je činjenica da je informiranje jedna od pretpostavki za demokratsko odlučivanje. Viša razina informiranosti javnosti omogućava formiranje jasnih stavova i njezin veći utjecaj na donošenje odluka. Tako je i u slučaju projekta LNG terminala u Omišlju na otoku Krku, koji je izazvao u javnosti dvojbe, ponajprije ekološke.

Istraživanjem u naseljenom području koje gravitira mjestu izgradnje LNG terminala na nepristran način istražili smo izvore i razinu informiranosti te povjerenje u izvore informacija. Na taj način smo pridonijeti analizi potencijalne uloge javnosti u ovom projektu.

Dobiveni rezultati zanimljivi su i za širu javnost, s napomenom da zaključci s obzirom na ograničenja uzorka, imaju indikativni karakter. Također napominjemo da nismo istraživali odnos ispitanika prema projektu LNG terminal, nego koliko i kako ispitanici vide prezentaciju tog projekta putem različitih aktera – medija i politike. Rezultati istraživanja I statistička obrada omogućavaju nekoliko zaključaka:

1. Istraživanje pokazuje da je 69,2% ispitanika «samo djelomično informirano». Svega 7,9% ispitanika «potpuno informirano» a 22,9% uopće nije informirano (Tablica 1)

2. Instrument «Izvori informacija i razina informiranosti» pokazuje da je najveći postotak ispitanika (između 70,% i 85,0%) slabo informiran («veoma malo» i «malo»), a izuzetno mali postotak ispitanika je dobro («mnogo» i «veoma mnogo») informiran (između 1,3% i 6,6%). Najslabije informiranje je iz izvora vlasti (lokalnih – 72,1%, državnih – 79,2%), oporbenjaka (lokalnih – 78,8%, stranaka na razini Hrvatske – 80,5%), stranke na vlasti (83,5%), inozemnih izvora (85,9%). Najbolje su informirani iz izvora: masovnih medija (15,8%), prijatelja i znanaca (20,8%) i ekoloških udruga (18,7%); (Tablica 2)

3. Što se tiče uloge javnih medija (Tablica 3), najveći postotak ispitanika smatra da je medijsko informiranje javnosti u slučaju projekta LNG terminal «uglavnom korektno» (69,6%), «uglavnom negativno» (20,8%) i «uglavnom pozitivno» (8,8%). Ispitanici ženskog spola značajno više (od muških ispitanika) pozitivno procjenjuju ulogu medija u slučaju projekta LNG terminala (Tablica 17).

5. Instrument «Izvori informacije i povjerenje» pokazuje koliko se kome vjeruje (Tablica 4). Najviše se vjeruje («mnogo» i «veoma mnogo») predstavnicima ekoloških udruga (39,2%), domaćim stručnjacima (29,6%), inozemnim stručnjacima (22,1%) i lokalnim sredstvima informiranja (18,3%). Najmanje se vjeruje investitorima (85,0%), stranci na vlasti (81,5%), oporbenim strankama (72,1%) i nadležnim ministarstvima (73,4%).

5. Faktorska analiza na instrumentu «Izvori informiranja i razina informiranosti» utvrdila je dva faktora koje smo nazvali «politički izvori» i «medijski izvori» (Tablica 11), a na instrumentu «Izvori informacija i povjerenje» također dva faktora: «struka» i «politička vlast i investitori» (Tablica 18). Korelacija između ovih faktora pokazala je da prema izvorima informacija i povjerenju u njih o izgradnji LNG terminala postoje dva informacijska «bloka» koji utječu na formiranje stavova ispitanika. Jedno je povezanost političkih izvora i «povjerenje u političku vlast i investitore», a drugo povezanost «medijskih izvora» povjerenje u «struku» (Tablica 18a).

6. S obzirom na obilježja ispitanika može se zaključiti sljedeće:

a) Glede opće informiranosti utvrđeno je da su značajno više informirani ispitanici muškog spola, stari između 31 i 65 godina, koji se bave samostalnom privrednom djelatnosti, duže borave u mjestu stanovanja, imućniji i naseljeni su na otoku Krku (Tablice 5 - 10).

- b) Glede *razine* informiranja, faktoru «medijski izvori» informiranja značajno su više skloni ispitanici s obilježjima: muški spol, samostalna privredna djelatnost, boravak u mjestu od rođenja, bolje imovinsko stanje, a faktoru «politički izvor» informiranja više su skloni politički «desno» orijentirani ispitanici (Tablice 12 – 16).
- c) Glede *povjerenja* u izvore informacija, faktoru «struka» značajno su skloniji ispitanici sa samostalnom privrednom djelatnosti i oni s boljim imovinskim stanjem (Tablice 19 i 20), a faktoru «politička vlast i investitori» ispitanici politički «desno» orijentirani (Tablica 21).

LITERATURA

- Baudrillard, J. (1983) **Simulations**, Semiotext, New York
- Beck, U. (1995). **Ecological Politics in an Age of Risk**. Cambridge: Polity.
- Beck, U. (1996). O zastarijevanju društveno znanstvenih pojmova **Socijalna ekologija**, 5(1):83-99.
- Castells, M. (1996). **The Rise of the Network Society**. Oxford: Blackwell.
- Cifrić, I.(1988). Očekivanja prvih desetljeća 21. stoljeća. **Socijalna ekologija**, 7(4):373-387.
- Cifrić, I. (1989). **Socijalna ekologija. Prilozi zasnivanju discipline**. Zagreb: Globus.
- Cifrić, I. (1996). Tranzicija i transformacija, **Socijalna ekologija**, 5 (2):135-153.
- Cifrić, I.(1998). Pravo na životni prostor. **Socijalna ekologija** 7(1-2):35-53.
- Cifrić, I.(2005). Ekološka zabrinutost. **Socijalna ekologija**,14(1-2):1-28.
- Cifrić, I. / Čaldarović, O./ Kalanj, R./ Kufrin, K. (1998). **Društveni razvoj i ekološka modernizacija. Prilozi sociologiji tranzicije**. Zagreb: HSD i Zavod za sociologiju.
- Cifrić, I. / Čulig, B.(1987). **Ekološka svijest mladih**. Zagreb: CDD i Zavod za sociologiju.
- Čaldarović, O. (1990). **Kriza energije i društvo**. Zagreb: Centar za Idejno-teorijski rad.
- Čaldarović, O. (1996). Rizični objekti i javnost. **Socijalna ekologija**, 5(2):185-196.
- Čaldarović, O. (2003). **Marginalizacija i stigmatizacija u pregovaranju o riziku**. Zbornik. Rijeka: Pravni Fakultet, 24(2):739-752.
- Čulig, B. (2005). Sociodemografski profili nositelja političkih stajališta u Hrvatskoj. **Socijalna ekologija**, 14 (1-2):117-135.
- Domac, J. (2002). Javnost kao ključni čimbenik provedbe projekata uporabe energije biomase. **Socijalna ekologija**, 10(4):313-325.

- Giddens, A. (1990). **The Consequences of Modernity**. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A. (1994). **Beyond Left and Right. The Future of Radical Politics**. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A. (2001). **Sociology**. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A. (2007). **Sociologija**, Zagreb, Nakladni zavod Globus.
- Habermas, J. (1969.), **Javno mnijenje**, Beograd, Kultura.
- Inglehart R. i Norris P. (2007) **Sveto i svjetovno: religija i politika u svijetu**, Zagreb, Politička kultura.
- Kalanj, R. (1996). Ekološki izazovi kao kulturni izazovi. **Socijalna ekologija**, 5 (2):155-169.
- Kufrin, K. (1992). Viđenje nekih elemenata energetske strategije Republike Hrvatske. **Socijalna ekologija**, 1 (4):459-471.
- Kufrin, K. (2003). Mjerenje ekološke informiranosti. **Socijalna ekologija**, 12 (1-2):1-26.
- Leburić, A. i Tomić-Koludrović. I. (2002) **Nova političnost mladih**, Zagreb, Alineja.
- McLuhan, M. (1964). **Understanding Media**. London: Stationery Office.
- Molak, B. (2005) Što se u Hrvatskoj događa s naftom i plinom?, **Ekonomija (Rifin)** god.12, br.2.,, 357-368
- Sandman, P.M. (1986), **Getting to Maybe: Some Communications Aspects of Hazardous Waste Facility Siting**, Seton Hall Legislative Journal
- Slovic, P. i Fischhoff, B. (1983). "How Safe is 'Safe Enough'? Determinants of Perceived and Acceptable Risk". U: Walker Ch. et al., (eds.), **Too Hot to Handle?**, New Haven and London: Yale University Press,
- Šeparović Perko, I. (1996). Ekološki izazovi i management. **Socijalna ekologija**, 5(4):543-552.
- Štulhofer, A. / Kufrin, K. (1996). Od obilja do altruizma i druge ekološka priče. **Socijalna ekologija**, 5(2):171-184.
- Thompson, John B. (1995). **The Media and Modernity: A Social Theory of the Media**. Cambridge: Polity.
- Tišma, S./ Pisarović, A. / Samardžić, Z. (2004). Održivi razvoj. **Socijalna ekologija**, 13(2):153-173.
- Waters, M. (1995). **Globalization**. London and New York: Routledge.

AWARENESS AND CONFIDENCE IN INFORMATION SOURCES ABOUT LIQUEFIED NATURAL GAS (LNG)

Zdenka Damjanić
Faculty of Economics and Business

Summary

This article deals with the results of empirical research on the local inhabitants' awareness of the project of building the liquefied natural gas (LNG) terminal near Omišalj on the island of Krk, which provoked very different public responses.

The author set a hypothesis that the local inhabitants' participation in building of such facilities of high ecological risk was absolutely necessary and that they should be well-informed about the project in time.

The research was conducted with random sampling (N= 240; 2006), in several towns on the island of Krk and several towns within the Koarner Gulf which gravitate to the location of LNG. In the analysis there were used the univariate, bivariate and multivariate statistics techniques.

The results showed that only 7.9% of the examinees were «entirely» informed, while the others were either «only partially informed» or «not informed at all» of the project. When it comes to the information sources, local and state government sources, just as the governing and opposition parties were the worst information sources according to the examinees, while the ecological associations, friends and acquaintances and mass media served them as good information sources.

It turned out that the examinees believe ecological associations, experts and local information means the most, while political parties, ministries and investors proved to be unreliable sources when it comes to the people's trust.

Among the examinees, male persons aged between 31 and 65, employed in the fields of independent economic activities, living for a long time in their place of residence, well off and living on the island of Krk are much better informed of the project.

Key words: ecological risks, awareness level, confidence in information sources, liquefied natural gas (LNG) terminal

INFORMIERTSEIN UND VERTRAUEN IN INFORMATIONSENQUELLEN ÜBER DAS ANLANDETERMINAL FÜR VERFLÜSSIGTES ERDGAS

Zdenka Damjanić
Wirtschaftswissenschaftliche Fakultät

Zusammenfassung

Der Artikel bringt Ergebnisse der empirischen Untersuchung über das Informiertsein der lokalen Bevölkerung über das Projekt «Bau des Anlandeterminals für verflüssigtes Erdgas» in der Nähe des Ortes Omišalj auf der Insel Krk, das verschiedene Reaktionen in der Öffentlichkeit hervorgerufen hat. Die Autorin geht von der These aus, dass beim Bau von solchen ökologisch riskanten Anlagen die Mitarbeit der lokalen Bevölkerung unbedingt nötig ist, und dass die Bevölkerung rechtzeitig wahre Informationen bekommen muss.

Die Untersuchung wurde an einer Stichprobe durchgeführt (N=240; 2006) in mehreren Ortschaften auf der Insel Krk und in einigen Siedlungen in der Koarner-Bucht, die zum Standort des LNG-Terminals gravitieren. Bei der Bearbeitung der Ergebnisse wurden Techniken der univarianten, bivarianten und multivarianten Statistik angewendet.

Die Resultate haben gezeigt, dass nur 7,9% der Befragten «völlig» informiert ist, die anderen sind nur «teilweise» oder «überhaupt nicht» informiert. Am wenigsten wurden sie von lokalen und staatlichen Behörden, von der regierenden und von Oppositionsparteien informiert. Am besten wurden sie von Umweltschutzvereinen, Freunden, Bekannten sowie Medien informiert.

Das größte Vertrauen als Informationsquellen genießen Umweltschutzvereine, Fachleute und lokale Medien, am wenigsten Vertrauen wird politischen Parteien, Ministerien und Investoren geschenkt.

Erheblich besser informiert sind Befragte männlichen Geschlechts, die zwischen 31 und 65 Jahre alt sind, Selbstständige, die lange Zeit im Wohnort leben, wohlhabend und Bewohner der Insel Krk sind.

Schlüsselwörter: ökologische Risiken, Grad des Informiertseins, Vertrauen in Informationsquellen, Anlandeterminal für verflüssigtes Erdgas